

Németh Zsolt

„A TI ÉLETETEK EL VAN REJTVE A KRISZTUSSAL EGYÜTT ISTENBEN” [Kolossé 3,3]

Kedves Csaba, Főnök,

most egy gyászbeszédet fogok mondani Teneked, amit, mint felesleges felhajtást, valószínű, nagyon utálni fogsz, de vedd figyelembe, hogy erre nem neked van szükséged elsősorban, hiszen te már feltehetőleg a mennyben, az üdvözült lekek társaságából figyelsz minket és minden titkot tudsz. Efelől kevés kétségem van, noha nem voltál egy bigott templomlátogató fajta. Immáron el kell, hogy legyél rejtve az Istenben. Annál inkább szükségünk van rá nekünk, akik küszködünk elvesztéssed tudatával, az olykor ránk törő sírhatnékunkkal. Jól itt hagytál bennünket – valljuk be.

Szóval. Mint köztudott, úgy alakult Magyarország modernkori történelme, hogy ma sokakban kétség él arról: lehet-e köze egymáshoz a mai magyar kultúrkörben a szabadság-gondolatnak és a honfiságnak. S most váratlanul lezárult egy életmű, amely mindenestül erre a kétségre ad világos választ: igen, lehet!! Valahogy úgy, amint 1992-ben a Fidesz negyedik kongresszusa elé terjesztett dokumentumunk Csaba által választott Kemény Zsigmond mottója megfogalmazta: „Kötelességünk előmozdítani a liberalizmust és nem hanyagolni el nemzetiségünket, noha e két hitre-bizottság érdekei olykor meghasonlanak, útjaik keresztülvágják egymást, irányai különszakadnak”. E két hit összhangjának pedig a legfőbb előfeltétele maga a szabad ember. Csaba életének legfőbb erőfeszítését, hogy senki és semmi ne foszthassa meg belső szabadságától, kétségtelenül siker koronázta.

Ebben a célkitűzésben, szabadsága védelmében konoksága nem ismert határt. Jól példázza ezt, ahogy vakmerően dacolt a román kommunista diktatúrával 1985-ben, amikor a már várt házkutatást megelőzően kiírta szobája ajtajára, hogy házuk magánterület. De ide tartozik egy közös nyaralásunk élménye is – Őrsújfalun, a felvidéki fiatalok nyári táborában sokadmagunkkal úszni indultunk a Dunára. A partra érve többnyire mindenki elindult a folyásiránnyal szemben felfelé azzal a szándékkal, hogy majd kellemesen csorgunk lefelé. Nem így Csaba, aki a partra érve belegá-

zolt a vízbe, és elkezdett szembe úszni az árral. Mikor lecsorogtunk a partraérésünk helyén leltük helyben úszva. Egész életében szinte sportot űzött abból, hogy kitartóan szembe ússzon az árral.

Aminek Csaba gondolkodását főként szentelte, az a Trianon által hátra hagyott, nagy nemzetpolitikai kérdések rendezése volt. Csaba ezekre a kérdésekre nemcsak gondolati úton kereste a választ, hanem politikailag is érvényre akarta juttatni azokat. Mert a válasz, amióta ismertem Őt (ez közvetlenül áttelepülése után, a rendszer-változás kezdetének, a Fidesz megalakulásának idejére, 1987 végére, azaz jó 20 évvel ezelőttre tehető) világos és egyértelmű volt számára: az emberi jogokra alapozott közösségi autonómia. Csaba egészen eredeti és letisztult elképzelésekkel érkezett Erdélyből és egész életében maga volt a két lábon járó Mr. Autonómia. Nagy figyelmet szentelt úgy az autonómia (és minden általa fontosnak ítélt politikai célkitűzés) elméleti megalapozásának, mint gyakorlati megvalósíthatóságának.

Politikai idealizmusáról, alapvető krédójáról nagyon megrendülten írt a minap egyik legjobb barátja, az erdélyi „limeses” ellenzéki időktől harcostárs, Bíró Gáspár. Idézem: „idealizmusod nagyon zavart, mert egyszerűen a valamikor megtagadott éneket láttam visszaköszönni...láttam, hallottam, éreztem, hogy mindez számokra élet-halál kérdése”. Telitalálat. Ennek az idealizmusnak egyszerűen az volt a magyarázata, hogy Csaba nem volt hajlandó elfogadni a politika és erkölcs szembeállítását egymással. Kitartott amellett a nem túl népszerű hagyomány mellett, hogy eredményesnek csak tisztességgel érdemes lennünk. Őt idézem: „...morálisan elfogadható elméleti konstrukción gondolkodtam. Egy olyan elméleten, legyen az bármennyire koherens, mely akár hallgatólagosan is magába építi az erőszakot mint kalkulált eszközt nemzetpolitikai célok elérése érdekében, morálisan elfogadhatatlan és nyugodt lelkiismerettel politikailag sem képviselhető. Mint ahogy az sem, ha sorsukra akarjuk hagyni a határon túli magyar kisebbségeket – ha ez egyáltalán az erőszak elkerülésével lehetséges, amit egyébként kétek. A politika számára elfogadható elmélet morálisan elfogadható elméletet jelent. Ha nem az, akkor hibás a teória. Az immoralitásnak tudvalevőleg nincs elmélete. Ez a politika számára is, ha akarja, menedék lehet vagy kell, hogy legyen” (Nemzeti önrendelkezés, kisebbségi önrendelkezés. 1992.)

Amitől azonban mindig berzenkedett, azok a mítoszok voltak. A szabadgondolkodók már-már kegyetlen következettségével igyekezett demitizálni az olyasmiket, mint a székely hazafiság, a nemzeti összetartozás vagy karakter jogilag csuszamlós fogalmi. De nem azért, mert ne akarta volna mindezeket. Épp ellenkezőleg: mert csak így látta megmenthetőnek e fogalmak tartalmát a nemzetpolitikai piacon nagyszámban nyüzsgő szélhámosoktól és hóbörgöktől, akiket kendőzetlenül megvetett. Ami kétségtelenül fakadt ebből az idegenkedésből, hogy Csabát ritka jól lehetett menetrendszerűen cukkolni székely, unitárius, erdélyi vagy éppen romániai mítoszképző gyökereinek felemlegetésével.

Életművében, gondolkodásában a mítoszok megkerülése, a céloknak nem a tekin-tély, hanem a ráció alapján való kitűzése, a meggyőződés melletti megalkuvásment-es kitartás meghatározó jellemző volt. Az az igazság, hogy nekünk, magyaroknak kevés dologra van nagyobb szükségünk, mint erre az észjárásra. Erre a mindent bon-coló, mindent megérteni akaró, a közösségi-politikai célokat nem felindulásból, ha-nem a ráció alapján kitűző és képviselő emberre. Amilyen rend volt a dossziéiban és a könyvespolcain, ugyanolyan rend volt a fejében. Szavainak figyelmet parancsoló sú-lya volt, s kevés dolog dühítette jobban, mint a felszínes fecsegés. Magyarországon 2008 a Reneszánsz Éve. Lőrincz Csaba ízig-vérig reneszánsz ember volt, aki szilárd elvi alapokkal, de mindig a földön járt.

Élete áttelepülése utáni húsz éves szakaszának azt az értelmét látta, hogy a ma-gyar államiságban rejlő lehetőségekkel kényszerítse ki szülőföldje, a Székelyföld státusának a megváltoztatását. Világosan látta: szülőföldjének státusát csak akkor változtathatja meg, ha az egész magyarság státusát, a nemzetrészek egymáshoz és a külvilághoz való viszonyát, azaz Magyarország külkapcsolatainak teljességét for-málja, megváltoztatja. Az egészet kell megmenteni és megszervezni, ha meg akarja akadályozni a rész elveszését – gondolhatta. Beszédesen sorsszerű, hogy halála nap-ján még befejezhette a magyar külkapcsolati stratégián végzett több hónapos mun-káját. Az emigráció, az áttelepülés nem menekülés, hanem körülhatárolt feladatot volt számára.

Csaba eltökélt szándéka volt, hogy visszatér szülőföldjére, a Székelyföldre. 2002 óta gyakran fenyegetőzött azzal, hogy megy haza a Sapientiára tanítani. Több-keve-sebb kieséssel folyamatosan tanított a 90-es évek közepétől egyetemi oktatóként, s örömet lelte benne. 2010-et még meg akarta várni. Ha elment volna közülünk, vissza, szeretett szülőföldjére, óriási hiányát láttuk volna. Most elment, de nem szü-lőföldjére, hanem Teremtőnkhez. Hiányát szerettei, barátai, tisztelői, s különösen a kül- és nemzetpolitikát művelők naponta fogjuk érezni határon innen és túl.

„Elvégeztetett...” – hallottuk a húsvéti történetben az elmúlt napokban. Jézus Krisztus utolsó szava volt ez a keresztfán, jelentése pedig az, hogy a világtörténelem legnagyobb szenvedése eredményeként az ember megváltásának műve elkészült. Csaba az elmúlt jó egy esztendőben nagyon sokat szenvedett a legkülönbélebb testi nyavalyáktól, ismeretlen lassú vírus emésztette, nagyon nem érezte jól magát a bő-rében, hogy végül a szíve vigye el, az a jó szíve. De mint mindenben és mindig, eb-ben is szegénylős volt, minden kíváncsiskodót lepattintott magáról. Személyi auto-nómiáját ugyanolyan féltve őrizte, mint a nemzeti kisebbségeket. 2007 elejéig mindez szabadságot adott neki a szellemi léthez, a napi politika, a mindennapok zűr-zavarának kiküszöböléséhez, a világ dolgaiban való elmélyült tájékozódáshoz. Azután viszont tragédiához vezető önsorsrontássá vált. Mi meg, barátai, munkatár-sai szó nélkül ráhagytuk, mert ő mindig mindent jobban tud. Most nem neki lett iga-

za. A tanulság megszügyenítő, hogy mi magyarok, különösen a polgári oldalon, így becsüljük meg egymást, a köztünk élő egyszerűbb vagy éppen zseniális embereket.

Egy új, autonóm státusú Székelyföldre hazatérni? Noha ez nem adatott meg neki, de a tág értelemben vett politikai program, a szemléletmód elkészült. Sőt a próbaüzem a polgári kormányzás négy éve is minden ellenkező híreszteléssel szemben tárcaközi összehasonlításban sem volt éppen sikertelen. Csak címszavakban e szemléletmód megszületésének állomásai – az erdélyi ellenzéki LIMES-Kör, húsz éven át a Fidesz külkapcsolati tevékenysége, a Bálványosi Folyamat, Pro Minoritate kiadványok és rendezvények, hazai nemzeti és etnikai kisebbségi törvény, magyar–magyar csúcs és MÁÉRT, státusztörvény, Szegedi Folyamat, szerbiai kisebbségi törvény, szerb kisebbségvédelmi megállapodás, KMKF, Budapest Analyses. Lőrincz Csaba életműve azért bátran tekinthető teljesnek, mert nem kis részben neki köszönhetően van, pontosabban lesz magyar nemzetpolitika. Még a fogalom is tőle származik. Persze ennek sok részlete még nem tudható, de lehet – mi nem tudjuk, ő már igen – , hogy az égből másként néznek ki a dolgok.

Tisztelt gyászoló gyülekezet, Mária néni, Tibor, Alpár!

Gondolom, Önöket, titeket is váratlanul ért Csaba halála, noha sokan láttuk, sejtettük, hogy baj van. Azt is bizonyosra veszem, hogy hozzám hasonlóan sokan az elmúlt héten többen foglalkoztunk a „Csaba- jelenséggel”, mint az elmúlt húsz évben együtt. És abban is biztos vagyok, hogy sokan jutottunk arra a meghökkentően nyilvánvaló következtetésre, hogy egy egészen kivételes személyiség élt közöttünk. Ki volt Ő? A féltve őrzött belső szabadság, a mély, eredeti és tisztességes gondolkodás, az ügy iránti elkötelezettség embere, a mindehhez kapcsolódó páratlan műveltséggel, munkabírással és szerénységgel. Elég kézenfekvően adódik – azon túlmenően, hogy nem hagyhatjuk az életét a feledés homályába süllyedni – , hogy fel kell nőnünk a nem kis feladathoz, hogy folytassuk azt, amiért és ahogy élt.

Főnök,

nyugodj meg a nehezén túl vagy, a gyászbeszéd végéhez közeledik. Köszönök Neked mindent, legfőképp barátságodat, hogy elfogadtál félszékely létemre harcostársadnak. Nagyon fogsz hiányozni, még belegondolni is rossz, hogy holnaptól nélkülöd megy minden tovább. Legalább most ismerd be, hogy cigi-, meg egészségügyben nekem volt igazam, ha másban nem is sokszor. Fábián Ernő bátyánkat üdvözljük. Bocsáss meg, hogy nem vigyáztunk rád eléggé. Istennek legyen hála, hogy voltál nekünk!

Budapest, 2008. március 25.